

Raport z ankiety badania mieszkańców Biłgoraja i okolicznych miejscowości na temat lokalnego rynku usług na potrzeby tworzonego przedsiębiorstwa społecznego w ramach projektu „W stronę polskiego modelu gospodarki rynkowej – budujemy nowy Lisków”

Biłgoraj, listopad 2006 rok

Spis treści.

- I. Geneza badania – str. 3
- II. Cele badania i założenia badawcze– str. 4
- III. Charakterystyka demograficzno-społeczna badanej zbiorowości – str. 8
- IV. Opinia mieszkańców o swoim miejscu zamieszkania – str. 9
- V. Analiza opinii dotyczących jakości i dostępności usług – str. 12
- VI. Analiza grup mieszkańców ocenianych jako defaworyzowane – str. 16
- VII. Analiza problemu bezrobocia oraz metod jego rozwiązywania. Przedsiębiorstwo społeczne w opinii mieszkańców – str. 18
- VIII. Przedsiębiorstwo społeczne w opinii przedstawicieli sektora MŚP – str. 24
- IX. Wnioski końcowe – str. 25

I. Geneza badania.

W 2006 roku Biłgorajska Agencja Rozwoju Regionalnego, Starostwo Powiatowe, Miasto Biłgoraj, Powiatowy Urząd Pracy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej oraz lokalni, prywatni przedsiębiorcy utworzyli partnerstwo na rzecz wsparcia osób wychodzących z długotrwałego bezrobocia. Wspólnym celem, który połączył poszczególnych partnerów było wypracowanie efektywnej i długofalowej formy pomocy osobom marginalizowanym społecznie i zawodowo. Podstawowe znaczenie w przypadku wyboru metody wsparcia miał aspekt aktywizacji beneficjentów, czyli osób długotrwale bezrobotnych. Zastosowanie formy samopomocy, opartej na bezpośrednim zaangażowaniu samych zainteresowanych, zwiększa bowiem szansę na osiągnięcie długotrwałego, pozytywnego rezultatu. Drugim, równie istotnym wyzwaniem było wypracowanie takiej metody wsparcia, która jest odpowiedzią na rzeczywiste problemy, wynika z lokalnych potrzeb, uwarunkowań, możliwości i potencjału środowiska. Rozwiązaniem, które łączy aktywizację bezrobotnych z możliwościami działania na rzecz społeczności lokalnej jest utworzenie przedsiębiorstwa społecznego. Partnerzy realizujący w Biłgoraju projekt **”W stronę polskiego modelu gospodarki społecznej - budujemy nowy Lisków”** pozyskali w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL na ten cel środki finansowe. Stworzyli też warunki organizacyjne, formalno-prawne, techniczne itp. umożliwiające powstanie i rozwój przedsiębiorstwa społecznego. Inicjatorom zależało na tym, by było ono profesjonalnym wykonawcą usług, których brakuje na lokalnym rynku, lub występują w stopniu niewystarczającym. Przedsiębiorstwo społeczne powinno pełnić przede wszystkim rolę usługową. Dlatego konieczne jest określenie potrzeb mieszkańców, samorządu lokalnego, biznesu w zakresie usług. W oparciu o pozyskane informacje można podejmować konkretne decyzje praktyczne, służące poprawie warunków życia społeczności. Powstanie przedsiębiorstwa społecznego, jako nowego w regionie przedsięwzięcia o nowatorskim charakterze - firmy nie nastawionej na zysk, wymagało więc przygotowania podstaw „metodologicznych”, czyli pozyskania danych o charakterze socjologicznym i statystycznym dotyczących potrzeb i usług.

II. Cel badań i założenia badawcze.

Badania społeczne realizowane w październiku i listopadzie 2006 roku służyły socjologicznej analizie najistotniejszych problemów oraz dostępności i potrzeb w zakresie usług w opinii mieszkańców miasta Biłgoraja oraz okolicznych miejscowości: Frampola, Tarnogrodu, Hedwiżyna i Goraja.

Poznanie opinii mieszkańców na temat jakości dostępnych usług, braków i potrzeb oraz sugestii i praktycznych propozycji w tym zakresie ma podstawowe znaczenie dla określenia „pól aktywności” powstającego przedsiębiorstwa społecznego. Mimo, że nie została ostatecznie wybrana forma prawna, w badaniu dla określenia powstającego podmiotu posługiwano się pojęciem „spółdzielnia socjalna”. Nazwy tej użyto celowo, bowiem w świadomości społecznej jest ona częściej kojarzona z planowaną inicjatywą. Pierwsze spółdzielnie socjalne już od pewnego okresu działają w kraju na rzecz osób bezrobotnych. Samo pojęcie jest także bardziej znane i częściej stosowane m.in. w związku z wejściem w życie Ustawy o spółdzielniach socjalnych z dnia 27 kwietnia 2006 roku. Zastosowanie w kwestionariuszu terminu „przedsiębiorstwo społeczne” mogłoby także zasugerować respondentom skojarzenie z produkcyjnym charakterem powstającego podmiotu.

Oprócz diagnozy problemów społecznych i dostępności usług celem badań było również "wprowadzenie" do świadomości mieszkańców informacji o inicjatywie, a zatem ich uwrażliwienie na problemy osób marginalizowanych społecznie i zawodowo oraz skłonienie do myślenia nad sposobami ich rozwiązywania. Badania tworzyły „przyjazną atmosferę”, sprzyjającą powstawaniu spółdzielni socjalnej. Służyło temu zamieszczenie we wstępie ankiety listu od partnerów przedsięwzięcia, przybliżającego respondentom jego ideę.

O tym, że przedsiębiorstwo społeczne jest rzeczywistym wsparciem dla konkretnych, potrzebujących osób świadczy udział w badaniu długotrwale bezrobotnych, którzy pełnili rolę ankieterów. Bezpośredni udział ostatecznych beneficjentów projektu w realizacji sondażu pełnił także ważną rolę aktywizacji tej grupy. Charakter pracy ankietera wymaga bezpośredniego kontaktu z respondentami, więc był to praktyczny „test” umiejętności psychologicznych (autoprezentacja, asertywność, radzenie sobie ze stresem), uzyskanych w ramach projektu. Sprawdzenie się w działaniu, podjęcie

wyzwania i przełamanie własnych barier można traktować jako ważny etap na drodze do uzyskania samodzielności zawodowej i społecznej. Tak właśnie swoją rolę w badaniu określało wiele osób spośród grupy ankietowanych. Poświęcając swój czas i pokonując stres związany z bezpośrednim kontaktem z pytanymi, mieli poczucie, że robią to dla siebie i we własnym interesie.

Zastosowana technika to sondaż ankietowy, natomiast narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety, roznoszonej wśród wylosowanych do badań mieszkańców. Został on opracowany przez Biuro Analiz Rynkowych i Społecznych „BARiS” z Rzeszowa. Uwzględniono w nim potrzeby i sugestie realizatorów projektu, a jednocześnie zadbano o to, aby był on poprawny metodologicznie.

Poprawność narzędzia potwierdzono podczas badań pilotażowych, przeprowadzonych w październiku br. Ich celem była wstępna orientacja jak jest przyjmowany i rozumiany kwestionariusz ankiety oraz jakie są trudności z jego wypełnieniem. W wyniku analizy trzydziestu czterech kwestionariuszy w tekście ankiety dokonano pewnych zmian i poprawek.

Do doboru próby zastosowano metodę celowo-losową. Celowo wybraliśmy trzy typy miejsc zamieszkania (miasto powyżej 20-tys. mieszkańców, miejscowość poniżej 20 tys. oraz wieś), a później losowaliśmy nazwiska badanych. Ze względów techniczno-organizacyjnych dobrana próba była większa /ok. 450 mieszkańców/, bowiem liczyliśmy się z tym, że część adresów może być nieaktualna, część ludzi może odmówić udziału w badaniu, a także część ankiet należy odrzucić w trakcie analizy ze względu na nierzetelność badanych, czy też nieumiejętność wypełnienia kwestionariusza. W celu przygotowania biorących udział w projekcie osób bezrobotnych do roli ankietowanych w październiku br. „BARiS” przeprowadził szkolenie, na którym przedstawiono cele badania, praktyczne zagadnienia prowadzenia wywiadów oraz omówiono narzędzie badawcze.

W sumie zrealizowano 356 kwestionariuszy ankiet. Respondenci zostali poinformowani, że badania są anonimowe, a informacje służą wyłącznie celom naukowym. Tematyka badań była na tyle neutralna, że nie wzbudzała niepokoju i w większości przypadków spotkała się ze zrozumieniem i życzliwością.

Przyjęliśmy hipotezę badawczą, że sposób postrzegania problemów społecznych oraz dostępności i potrzeb w zakresie usług zależy od typu i okresu zamieszkania, płci, wieku, wykształcenia, zawodu oraz od oceny własnych warunków materialnych. A zatem typy postrzegania problemów społecznych i usług odnosiliśmy najczęściej do tych cech społecznych badanych, aby uchwycić różnicowania w tym zakresie. Chcieliśmy także dowiedzieć się od mieszkańców, czy mają konkretne i praktyczne propozycje dotyczące działalności spółdzielni socjalnej.

Badania przeprowadzono na reprezentatywnej grupie 356 mieszkańców miasta Biłgoraj oraz okolicznych miejscowości i wsi. Trudno oczywiście ustrzec się pewnych zakłóceń w zakresie reprezentatywności próby. Sądzymy jednak, że zakłócenia te są niewielkie i pozwalają z dużym stopniem prawdopodobieństwa sądzić, że dobrana próba jest reprezentatywna. Sprawdziliśmy to na przykładzie zmiennej jakościowej, a mianowicie płci. Okazało się, że 54 % kobiet i 46 % mężczyzn w badanej próbie niewiele odbiega o struktury płci w całym mieście.

Kwestionariusz ankiety zawiera cztery główne części. Pierwsza część kwestionariusza dotyczy opinii badanych na temat zalet i pozytywnych aspektów związanych z miejscem zamieszkania oraz najważniejszych problemów społecznych. Pytania dotyczyły ich szczegółowych aspektów, opinii o ich nasileniu, o tym których grup spośród mieszkańców najbardziej dotyczą. Drugą część ankiety zawierała grupę pytań, służących pozyskaniu opinii respondentów na temat usług, oceny ich jakości, braków i ewentualnych potrzeb w tym zakresie. W sondażu „usługi” zdefiniowano szerzej niż ich znaczenie ekonomiczne, czyli działanie podejmowane zwykle w celach zarobkowych w celu zaspokojenia konkretnych potrzeb. Pojęciem usług objęto także działalność społecznie użyteczną, której efekty nie muszą bezpośrednio wiązać się z wartościami majątkowymi. Rezultat w tym przypadku ma charakter niematerialny np.: uzyskana wiedza, kwalifikacje zawodowe, informacja, zwiększenie poczucia poziomu życia, poczucia bezpieczeństwa. Dlatego pytania w tym rozdziale dotyczyły także opinii mieszkańców o najważniejszych dziedzinach funkcjonowania miasta, jak: bezpieczeństwo publiczne, służba zdrowia, oświata i edukacja, funkcjonowanie urzędów administracji samorządowej i państwowej, opieka społeczna, ochrona przyrody, mieszkalnictwo, komunikacja miejska.

W celu uzyskania możliwie najszerszego spektrum odpowiedzi, także w kontekście różnego rozumienia usług w rozdziale tym zastosowano wiele pytań otwartych. Ich użycie umożliwiało indywidualne wypowiedzenie się respondentów, bezpośrednio wyrażanie własnego zdania na temat usług i nie ograniczało ich do wyboru odpowiedzi z podanych propozycji. Pytania otwarte wymagały poświęcenia dłuższego czasu, dlatego istniało ryzyko pomijania tych pytań i rezygnowania z udzielenia odpowiedzi. Dlatego uczestnicy sondażu byli zachęceni do wypowiedzi poprzez uświadomienie im, że jest to bardzo cenny materiał do analizy. Ponieważ grupa tych pytań dotyczyła najważniejszych kwestii w całym badaniu ankietom zwrócono także uwagę na konieczność wiernego i rzetelnego zapisu uzyskanych informacji. Trzecia część kwestionariusza dotyczyła kwestii bezrobocia - jego przyczyn, skutków, propozycji rozwiązań. Czwartą część stanowiły pytania, których celem było uzyskanie opinii na temat przedsiębiorstwa społecznego (stan wiedzy o tej inicjatywie, ocena skuteczności takich rozwiązań samopomocowych, formy wsparcia powstającej spółdzielni, konkretne pomysły na działalność spółdzielni). Końcową część kwestionariusza stanowiła metryczka, w której zawarte są informacje o głównych cechach społeczno-demograficznych (płeć, wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie, zawód).

„BARiS” opracował odrębną wersję kwestionariusza dla przedstawicieli biznesu. Pytania dotyczyły przede wszystkim praktycznych propozycji współpracy sektora MŚP ze spółdzielnią socjalną, możliwych form i płaszczyzn współpracy oraz oczekiwań wobec takiego partnera „biznesowego”. Ankietom udało się dotrzeć do 19 przedstawicieli lokalnego biznesu. Wnioski z analizy opinii tego środowiska, ważnego w aspekcie szans i perspektyw rozwoju spółdzielni socjalnej, także zawarte są w poniższym raporcie.

W realizacji sondażu niezwykle pomocny był udział merytoryczny Fundacji Instytut Spraw Publicznych, w szczególności Pani Rozalii Zajac – Animatora Lokalnego projektu w Biłgoraju. Także pomoc organizacyjna i techniczna Urzędu Miasta Biłgoraj i Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju, a przede wszystkim Biłgorajskiej Agencji Rozwoju Regionalnego przyczyniła się znacząco do sprawnego i efektywnego przeprowadzenia badań ankietowych.

III. Charakterystyka demograficzno-społeczna badanej zbiorowości.

W badaniach ankietowych udział wzięło 190 kobiet (54%) i 164 mężczyzn (46%). Blisko co dziesiąta pytana kobieta była w wieku 25-34 lata, natomiast wśród mężczyzn większość stanowiła grupa wiekowa 35-44 lata. Taka struktura respondentów jest zbliżona do rzeczywistego rozkładu płci mieszkańców z terenów objętych badaniem.

Co drugi uczestnik badania mieszka na wsi (51%), 40% mieszka w mieście powyżej 20-tys. (Biłgoraj), nieco mniej niż co dziesiąty mieszka w miejscowości poniżej 20 tys. Największą grupę wśród badanych, ponad ¼ pytanych, stanowią osoby w wieku 25-34 lata (26,4%), nieco mniejszą (ok. 24%) ma 35-44 lata. Co piąty respondent to osoba w wieku 45-54 lata. W badaniu wzięła udział podobna grupa ludzi młodych (18-24 lata) - około 12% i w wieku 55-64 lata (9%). Najmniej licznie reprezentowane były osoby w podeszłym wieku, co dwudziesty pytany miał 65 i więcej lat. Powyższa struktura wiekowa jest także zbliżona do rzeczywistego rozkładu wieku mieszkańców regionu.

W badaniu wzięły udział bardzo podobne pod względem ilościowym grupy osób z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym (po 32%). Co dziesiąty pytany miał wykształcenie wyższe (11%), ponad co dwudziesty policealne i licencjacie (5,6%). Wśród respondentów lepiej wykształcone są kobiety. Blisko co dziesiąta ma ukończone studia wyższe, a wykształcenie średnie lub policealne co czwarta. Wśród mężczyzn 3,5% ma wyższe, około 13% średnie. Wykształcenie wyższe ma najwięcej osób młodych, poniżej 25 roku oraz w wieku 55-64 lata (po blisko 10%).

Dużą grupę stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym, bo aż 16%. Interesujący jest fakt, że wykształcenie tylko na poziomie podstawowym ma blisko co dziesiąty pytany w wieku 25-34 lata, a mniej niż co dwudziesty w wieku 65 lat i więcej. Są to przede wszystkim mieszkańcy wsi.

Blisko 40% respondentów jest czynnych zawodowo. Najczęściej są to osoby w wieku 25-34 oraz 35-44 lata. W tej grupie większość stanowili robotnicy wykwalifikowani (31%), pracownicy umysłowi (12%), rolnicy (11%) oraz prywatni przedsiębiorcy (6,5%). Na „własny rachunek” najwięcej pracuje osób młodych - 25-34 lata. Około 5% pytanych to pracownicy administracji publicznej lub jednostek samorządu

terytorialnego. Ponad co dziesiąty respondent określił swoje miejsce pracy jako „inne” (służba zdrowia, oświata, organizacje pozarządowe, kościoły, media itp.)

Wśród osób nie pracujących zawodowo ponad 15% stanowili bezrobotni, w tym 9 % to kobiety, 6,4 % mężczyźni. Osoby nie pracujące zawodowo to także gospodynie domowe i renciści (po 10%), emeryci (około 8%) oraz uczniowie i studenci (ponad 3% każda z grup). Osoby nie pracujące to w większości: mieszkańcy wsi (44% odpowiada, że nie pracuje zawodowo), kobiety (36,5%), osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (ponad 22%), w wieku 25-34 (16%),

IV. Opinia mieszkańców o swoim miejscu zamieszkania.

Większość respondentów mieszka w swoim miejscu zamieszkania od ponad 25 lat (blisko połowa mieszkańców terenów wiejskich i co piąty mieszkaniec miasta). Można więc stwierdzić, że dobrze znają zalety i wady swojego otoczenia.

Wśród najczęściej wymienianych zalet i pozytywnych aspektów swojego miejsca zamieszkania są **położenie geograficzne** (blisko co trzeci pytany uważa je za najważniejszą zaletę) oraz **czyste środowisko** (ponad co piąty pytany). W hierarchii zalet trzecią pozycję zajmuje bezpieczeństwo z 18 % wskazań. W tym aspekcie mieszkańcy podkreślają niską przestępczość, małą skalę zjawisk patologicznych (chuligaństwo, przemoc, narkomania), mały ruch uliczny i bezpieczeństwo na drogach. W dalszej kolejności wymieniane są: zaopatrzenie w infrastrukturę jak sklepy, urzędy, szpitale, szkoły oraz estetykę zabudowy i architektury, estetykę miasta (dla ponad co dziesiątego respondenta jest to istotna zaleta). Wśród zalet wymieniano także bliskie więzi i pozytywne relacje między mieszkańcami. Atmosferę „swojskości” w rozumieniu bliskich kontaktów międzyludzkich, serdeczności i życzliwości, łatwości w nawiązywaniu kontaktów, więzi sąsiedzkich ceni sobie co dwudziesty pytany, przede wszystkim osoby starsze. Podobną częstość wskazań ma opinia, że zaletą jest mała wielkość miasta, w rozumieniu łatwego i bliskiego dostępu do urzędów, instytucji, kościołów, placówek handlowych, szkół, służby zdrowia. Ta zaleta także częściej jest podkreślana przez osoby starsze. Żadnych zalet swojego miejsca zamieszkania nie potrafiło wskazać poniżej 1% badanych, więc bardzo mała grupa pytanym, głównie osoby poniżej 25 roku życia.

Tabela 1.
Najczęściej wskazywane zalety miejsca zamieszkania

Lp.	Zalety	Częstość wyboru	Liczba wskazań
1	Położenie geograficzne	27,1 %	178
2	Czyste środowisko, ekologiczna okolica	22,3 %	146
3	Bezpieczeństwo publiczne	18,1 %	119
4	Dobra infrastruktura (handel, usługi, służba zdrowia)	12,7 %	83
5	Estetyka zabudowy, architektury	11,1 %	73
6	Bliskie więzi społeczne między mieszkańcami	3,7 %	24
7	To, że miasto jest niewielkie	3,5 %	23
8	Inne	0,8 %	5
9	Nie ma zalet	0,8 %	5

Jako najistotniejsze wady miejsca zamieszkania najczęściej wymieniany był **zły stan dróg**, ulic i chodników oraz niewystarczające oświetlenie ulic, uciążliwe szczególnie w okresie jesiennym i zimowym (blisko 30 %). Na **brak ośrodków kulturalnych i oferty kulturalnej**, brak imprez artystycznych i rozrywkowych, ich „sezonowość” (lepiej jest latem, gorzej zimą), brak atrakcyjnych miejsc (kluby, domy kultury, puby, galerie itp.) zwracało uwagę 12 % pytanych. Dla ponad co dziesiątego respondenta najistotniejszą wadą jest brak miejsc pracy. Na złą sytuację na rynku pracy, upadanie zakładów, brak perspektyw zawodowych jako najbardziej dotkliwą cechę swojego miejsca zamieszkania częściej wskazują kobiety, osoby młode i w średnim wieku (25-44 lata), ze średnim i zasadniczym zawodowym. Sytuacja na lokalnym rynku pracy znacznie utrudnia realizację aspiracji zawodowych, także osób z wykształceniem wyższym. W przypadkach wielu zawodów brak jest jakiegokolwiek oferty zatrudnienia dla absolwentów szkół średnich i uczelni. Zła sytuacja szczególnie dotyka kobiety, które częściej są mniej aktywne w poszukiwaniu zatrudnienia niż mężczyźni. Często ze względów rodzinnych, społecznych itp. nie chcą lub nie mogą podejmować zajęć, w których zatrudniani są młodzi mężczyźni. Dla ponad 8 % pytanych wadę stanowi za duży ruch uliczny, związany przede wszystkim z znacznym wzrostem ilości samochodów, ale też z małą przepustowością ulic i złą

organizacją ruchu drogowego. W tej grupie problemów wymieniano także brak miejsc parkingowych. Dla 7 % uczestników badań wadą jest nasilenie patologii społecznych (alkoholizmu, narkomanii, agresji). Wśród wymienianych wad pojawiły się także: brak kanalizacji (wskazywany przez mieszkańców wsi), brak oświetlenia po godz. 22-ej, zbyt bliskie więzi między mieszkańcami (rozumiana w kontekście „małomiasteczkowości”), zbyt powolny rozwój miasta, brak bankomatów. Blisko 15 % pytanych wymieniło inne wady m.in. biurokrację w urzędach, brak pomysłów na wykorzystanie regionalnych tradycji, dorobku kulturowego oraz ekologicznych walorów regionu, zanieczyszczenie miasta i śmieci.

Tabela 2.**Najczęściej wymieniane wady miejsca zamieszkania**

Lp.	Wady	Częstość wyboru	Liczba wskazań
1	Zły stan dróg, ulic i chodników	29,5 %	135
2	Brak ośrodków kulturalnych i oferty kulturalnej,	12 %	55
3	Brak miejsc pracy	10,7 %	49
4	Za duży ruch uliczny	8,5 %	39
5	Wzrost patologii społecznych (alkoholizm, narkomania itp.)	7,2 %	33
6	Brak kanalizacji	5,8 %	31
7	Brak oświetlenia po godz. 22	3,9 %	18
8	Zbyt bliskie więzi społeczne, sąsiedzkie	3,5 %	15
9	Za wolny rozwój miasta	2,4 %	11
10	Brak bankomatów	0,8 %	6
11	Inne	14,9 %	68

W odpowiedziach na pytanie dotyczące problemów samych mieszkańców ankietowani byli konsekwentni. Najczęściej wymieniano problemy, które poprzednio wskazywano jako wady miejsca zamieszkania. Ale zmieniła się hierarchia ich istotności. Na pierwszym miejscu według częstości wskazań znalazło się **bezrobocie**. W opinii 35% ankietowanych najistotniejszym problemem mieszkańców jest brak pracy. Na problem ten wskazywały częściej kobiety, osoby w różnym wieku, wykształceniu i zatrudnieniu. W dużej części są to jednak osoby

pracujące, można więc przypuszczać, że respondenci bardziej wyrażali swoje obawy przed utratą pracy, niż sygnalizowali stan faktyczny. Przyczyną ujawniającego się poczucia zagrożenia bezrobociem jest pojawiająca się w wypowiedziach trudna sytuacja finansowa zakładów pracy w mieście i regionie. W dalszej kolejności wskazań znalazł się zły stan ulic, brak rozrywek i oferty kulturalnej. Nowy, sygnalizowany przez co dwudziestego respondenta problem, to brak usług. Pojawił się także inny problem, wymieniany przez pewną grupę pytanych - brak opłacalności produkcji rolnej wskazywane przez 3 % ankietowanych, w większości mieszkańców wsi.

Tabela 3.**Najczęściej wskazywane przez badanych istotne problemy mieszkańców**

Lp.	Wady	Częstość wyboru	Liczba wskazań
1	Brak miejsc pracy	35,3 %	180
2	Zły stan dróg, ulic i chodników	17,3 %	88
3	Brak rozrywek i oferty kulturalnej,	7,3 %	37
4	Brak kanalizacji	6,9 %	35
5	Wzrost patologii społecznych (alkoholizm, narkomania itp.)	5,5 %	28
6	Brak usług	4,9 %	25
7	Mała opłacalność produkcji rolnej	3,1 %	16
8	Brak lub złe połączenia komunikacyjne	3,1 %	16
9	Brak obwodnicy	2,2 %	11
10	Duży ruch uliczny	2 %	10
11	Inne	10,8 %	37

V. Analiza opinii dotyczących jakości i dostępności usług.

Najważniejsza część kwestionariusza obejmowała grupę pytań z zakresu oceny usług i dziedzin funkcjonowania miasta. Respondenci mieli możliwość wyrażenia opinii o poszczególnych usługach. Do ich oceny zastosowano określone skale, na których pytani wskazywali swoje oceny. Analizy skal pozwala określić grupę usług, które zostały oceniane pozytywnie oraz tych ocenionych negatywnie.

Wśród ocenianych pozytywnie są:

- utrzymanie bezpieczeństwa publicznego - blisko połowa uczestników sondażu ocenia dobrze (48%), a co dziesiąty bardzo dobrze. 37,5 % pytanym średnio, natomiast źle poniżej 5 %. Można wysnuć wniosek, że mieszkańcy czują się w swoich społecznościach bezpieczni. Poczucie bezpieczeństwa wynika z jednej strony z dobrej oceny skuteczności służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, ale także z przekonania o małej skali przestępczości w tym regionie;
- edukacja i funkcjonowanie szkół i placówek oświatowych – blisko połowa pytanym dobrze ocenia organizację miejskiej edukacji, sieć szkół, szeroką ofertę szkół ponadgimnazjalnych, przygotowaną kadrę pedagogiczną, która angażuje się w działania na rzecz społeczności lokalnej. Co trzecie „średnio”, 7 % bardzo dobrze i 7 % źle. Dobra opinia dotyczy jednak edukacji na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym. Brak jest bowiem w mieście oferty szkolnictwa wyższego. Stąd konieczność wyjazdu uzdolnionej młodzieży do dużych ośrodków akademickich;
- funkcjonowanie urzędów i instytucji oraz obsługa klienta – co trzeci pytanym ocenia je dobrze, a połowa średnio. Niezadowolony z działań urzędów jest co dziesiąty pytanym;
- mieszkalnictwo - co trzeci ankietowany ocenia dobrze, a blisko połowa średnio, tylko mniej niż co dziesiąty źle;
- estetyka i wygląd miasta – prawie połowa ocenia je jako „średnie”, co trzeci pytanym „dobrze”, zdaniem co dziesiątego pytanego stan estetyki i wyglądu jest zły lub bardzo zły;
- służba zdrowia - dobrze ocenia co czwarty pytanym, średnio 40 %, źle 21 % i bardzo źle 8 %;
- podobne wskazania dotyczą oceny opieki społecznej - średnio 40 %, dobrze 16,3 %, źle 18 %, bardzo źle 7,6%. Spora grupa pytanym (16,9 %) nie potrafiła ocenić tej sfery życia społecznego dlatego, że nie mieli doświadczeń w kontaktach z instytucjami opieki społecznej.

- komunikację miejską dobrze ocenia co trzeci pytany, średnio co piąty, źle 16,3% i bardzo źle 10,4%;
- czystość miasta i służby oczyszczania średnio ocenia poniżej połowa pytanych, co trzeci dobrze (29%), 18 % ocenia źle, blisko 5 % bardzo źle. Taki rozkład wskazań wskazuje, że prawie co czwarty pytany jest niezadowolony z działania służb oczyszczania;
- nieco mniej pozytywne opinie reprezentują mieszkańcy przy ocenie ochrony środowiska – co czwarty pytany ocenie je dobrze, 38,8 % średnio, co piąty źle;
- opinie na temat lokalnych mediów są podzielone pomiędzy oceny dobre (27,5 %), średnie (29%), a złe (ponad 23%);

Negatywne opinie w większości respondentów wyrażane były na temat:

- stanu dróg i chodników – blisko 40 % wskazań „źle” i blisko 25 % „bardzo źle”. Tylko 2 % opinii „bardzo dobrze” i 5 % „dobrze”;
- kultury i oferty kulturalnej – ponad połowa ocenia je jako złe lub bardzo złe (odpowiednio 30 % i 22 %), a tylko co dziesiąty pytany dobrze;
- oferty w zakresie sportu i rekreacji oraz oceny obiektów sportowych – co trzeci ocenie je jako złe (26,7 %) lub bardzo złe (9,8 %), 2,8 % bardzo dobrze;
- możliwości zatrudnienia i oferty rynku pracy – 39 % wskazań „źle”, 33 % „bardzo źle”, co piąty ocenie je jako średnie, tylko 3,7 % dobrze. Bardziej sceptyczne w ocenie tej kategorii są kobiety (22 % wskazań „źle” i 16,5 % „bardzo źle”, mężczyźni odpowiednio 16,5 % i 16 %). W dużej części osoby młode w wieku 25-34 lata – co piąta osoba w tym wieku ocenia je jako złe lub bardzo złe. Negatywne opinie reprezentują w większości osoby mieszkające na wsi (27 % wskazań negatywnych), dla porównania 8% mieszkańców Biłgoraja. Najgorzej możliwości zatrudnienia oceniają pytani z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym. Blisko połowa oceniających negatywnie sytuację w tym zakresie nie jest czynnych zawodowo. W opinii pytanych nawet jeżeli uda się znaleźć zatrudnienie, to często nie jest ono adekwatne do wykształcenia lub zawodu i nie spełnia aspiracji zawodowych. Oceniając to zagadnienie zwracano także uwagę na problem niskich zarobków, znacznie odbiegających od średnich płac w kraju.

Jeżeli chodzi o ocenę usług to jest ona raczej pozytywna. 36 % respondentów ocenia je dobrze, 44,5% średnio. Bardzo dobrą opinię o usługach ma co dwudziesty pytany. Sieć sklepów i punktów usługowych jest w opinii dużej części uczestników badania wystarczająca, a wybór towarów szeroki i zadawalający. Jest to pozytywny skutek konkurencji i przemian gospodarczych, ale także przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców. Źłe usługi ocenia co dziesiąty pytany. Więcej ocen pozytywnych przyznają usługom kobiety, osoby w wieku średnim 35-54, mieszkające w mieście powyżej 20-tys mieszkańców (Biłgoraj). Blisko co dziesiąty mieszkaniec wsi źle ocenia dostępność usług w swoim miejscu zamieszkania. Bardziej zadowolone z usług są osoby z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym, najmniej ocen pozytywnych wystawiły osoby z wykształceniem policealnym i wyższym. Lepsze opinie na temat dostępności usług mają osoby nie pracujące zawodowo. Można także zaobserwować następującą zależność – im dłużej respondenci mieszkają w danym miejscu, tym lepiej oceniają usługi na tym terenie. Rozkład wskazań dotyczących oceny usług pod kątem okresu zamieszkania przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4.**Ocena usług a długość okresu zamieszkania**

Jak ocenia Pan/i usługi?	Od jak dawna mieszka Pan/i w swoim mieście?			
	ponad 25 lat	od 15 do 24 lat	od 5 do 24 lat	krócej niż 5 lat
bardzo dobrze	3,1%	0,6%	0%	0%
dobrze	25,4%	7,4%	2,6%	0,3%
średnio	29,7%	7,4%	4,3%	3,1%
źle	2,4%	2,9%	3,9%	0,9%
bardzo źle	1,1%	0,9%	0,9%	0,6%
trudno powiedzieć	1,1%	0,9%	0%	0,6%
Total	66,0%	20,0%	8,6%	5,4%

VI. Analiza grup mieszkańców ocenianych jako defaworyzowane.

Następna grupa pytań dotyczyła poznania opinii o grupach mieszkańców, które najbardziej odczuwają skutki istotnych problemów społecznych. W opinii 35 % uczestników badania to dzieci i młodzież są taką grupą. Część z poważnych problemów społeczności np. bezrobocie dotyczy tej grupy wiekowej tylko pośrednio np. poprzez zubożenie rodziny w sytuacji bezrobotnych rodziców. W tym kontekście młodzież została wskazana jako grupa defaworyzowana, raczej ze względu na zagrożenie bezrobociem. Dostyc powszechna jest opinia respondentów, że szeregi bezrobotnych zasilają głównie osoby młode, niezależnie od ich wykształcenia. Brak pracy w ogóle, albo znaczne ograniczenie możliwości rozwijania ambicji zawodowych stawia ludzi młodych w trudnej sytuacji na starcie w samodzielne życia. Osoby starsze częściej wskazywały na młodzież jako grupę pokrzywdzoną. Podkreślały problem gorszego „startu w dorosłość” obecnego pokolenia młodych, przede wszystkim w aspekcie ekonomicznym. Brak pracy działa na młodzież demotywująco, a często także demoralizująco. Zdobycie środków finansowych, których brakuje w rodzinie, wiąże się w wielu przypadkach z podejmowaniem działań przestępczych. Brak perspektyw na godziwe zarobki jest też główną przyczyną nasilającej się „nowej emigracji” w większości dobrze wykształconych młodych osób. Są wśród problemów wymienianych jako istotne także takie, których skutki dzieci i młodzieży odczuwają bezpośrednio. Frustracja młodzieży objawia się często w nasileniu zjawisk patologicznych takich jak agresja, uzależnienia od alkoholu i narkotyków, przynależność do subkultur. Na ten stan wpływ ma niewątpliwie brak oferty kulturalnej, tak ważnej dla rozwoju społecznego młodych ludzi. Ubóstwo propozycji spędzania czasu, które byłaby przez młodzież uważane za atrakcyjne to podstawowe ograniczenie w rozwoju zainteresowań kulturalnych i artystycznych. Dla blisko co piątego pytanego (18,7%) grupą, która najbardziej odczuwa skutki problemów społecznych są osoby w podeszłym wieku. Według respondentów starsi mieszkańcy są defaworyzowani przede wszystkim ze względów ekonomicznych. Niskie dochody mają bezpośredni wpływ na niski standard życia. Przeciętny emeryt żyje na granicy minimum socjalnego, a w przypadku znacznej części dochód zaspokaja tylko podstawowe potrzeby – opłaty, żywność, leki. Trudno w tej sytuacji

dbać o zaspokajanie potrzeb wyższych związanych na przykład z kulturą, rozwijaniem zainteresowań. Osoby starsze stać w zasadzie tylko na bezpłatne propozycje organizowania czasu. Podobna sytuacja jest w przypadku ochrony zdrowia i leczenia. Niski dochód znacznie ogranicza lub uniemożliwia dostęp osób starszych do specjalistycznej opieki medycznej, droższych lekarstw i usług medycznych. Do grupy defaworyzowanych 12 % pytanych zaliczyło osoby bezrobotne. Ankietowani podkreślają, że z bezrobociem związane są nie tylko problemy o charakterze ekonomicznym (brak środków na utrzymanie), ale także społecznym (wykluczenie społeczne) i psychologicznym (brak wiary we własne możliwości, brak motywacji) szczególnie w grupie długotrwale bezrobotnych.

Co dziesiąty uczestnik badania uważa, że skutki istotnych problemów dotyczą wszystkich mieszkańców. Taka rozkład wskazań potwierdzają odpowiedzi na kolejne pytania. Ponad 60 % pytanych osobiście odczuwa skutki problemów społecznych, wskazanych przez nich za istotne (w większości kobiety, osoby w wieku 25-34 lata, mieszkające na wsi, co trzecia z wykształceniem zasadniczym zawodowym, blisko połowa nie pracujących zawodowo). Blisko 70 % respondentów uważa, że w ich najbliższym otoczeniu (dalsza rodzina, sąsiedzi) są osoby, którym należy pomóc ze względu na trudną sytuację finansową i społeczną. Zestawienie grup uznanych przez uczestników sondażu za najbardziej dotknięte istotnymi problemami społecznymi przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5.
Grupy mieszkańców, które najbardziej odczuwają skutki problemów uznanych przez badanych za istotne

Lp.	Grypy mieszkańców	Częstość wyboru	Liczba wskazań
1	Dzieci i młodzież	35 %	178
2	Ludzie starsi	18,7%	95
3	Bezrobotni	12 %	61
4	Wszyscy mieszkańcy	11,8 %	60
5	Matki z dziećmi	7,5 %	38
6	Rodziny o niskich dochodach	6,5 %	33
7	Rolnicy	2,8 %	14
8	Niezaradni życiowo	2,4 %	12

VII. Analiza problemu bezrobocia oraz metod jego rozwiązywania.

Przedsiębiorstwo społeczne w opinii mieszkańców.

Przyczyn bezrobocia pytani znacznie częściej upatrują w sytuacji zewnętrznej niż w przyczynach osobowościowych i indywidualnych. Głównymi wymienianymi przyczynami bezrobocia są: dla 61 % pytanym brak miejsc pracy w mieście oraz regionie, dla 49 % brak nowych inwestorów, dla 44 % zbyt niskie zarobki, dla 39 % zła sytuacja ekonomiczna i upadanie dużych zakładów pracy.

Dla porównania w opinii pytanym bezrobocie jest wynikiem: małej aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców dla 13 % pytanym, uzależnienia od alkoholu – 11 %, niskich kwalifikacji – 8 %, braku wykształcenia - 5,6 %, bierności i niezaradności życiowej – 5 %, niepełnosprawności – 4,2 %.

Skutkiem długotrwałego bezrobocia jest dla 61 % emigracja zarobkowa, dla blisko 50 % ucieczka młodych ludzi z miasta i regionu, dla 41,6 % bieda i ubóstwo, dla ponad 20 % wzrost patologii społecznej (przede wszystkim alkoholizmu), dla ponad 17 % kryzys życia rodzinnego i wychowania, dla 16 % wzrost zachowań przestępczych.

Mimo upatrywania przyczyn bezrobocia w czynnikach zewnętrznych blisko połowa uczestników sondażu (45,2 %) jest zdania, że osoby długotrwale bezrobotne mogą zmienić swoją sytuację poprzez własną aktywność i działania samopomocowe. Częściej taką opinię wyrażali mężczyźni, osoby młode (25-34 lata), mieszkający w mieście, z wykształceniem średnim.

Respondenci przekonani do skuteczności działań samopomocowych podkreślali rolę przekwalifikowania, udziału w kursach i szkoleniach, możliwości otrzymania dofinansowania dla rozpoczynających działalność gospodarczą, wsparcie psychologiczne, pomoc w osiągnięciu pewności siebie.

Respondenci, którzy wyrażali sceptyczne i negatywne opinie o działaniach samopomocowych wskazywali na brak funduszy, brak pomysłu na działanie, brak znajomości, poczucie alienacji oraz niewiary we własne siły.

Co trzeci pytany uważa, że formy samopomocowe są skutecznym sposobem wyjścia z bezrobocia. Nieco mniej osób wyraża opinię, że nie są skuteczne nieskutecznym, dla 38 % nie ma w tej kwestii zdania.

Jak wspomniano w Rozdziale II. forma prawna nowego podmiotu nie została ostatecznie wybrana. Jednak w celu uzyskania odpowiedzi pytania dotyczyły „spółdzielni socjalnej”. Jest to pojęcie bardziej rozpoznawalne niż termin „przedsiębiorstwo społeczne” i najczęściej kojarzone z inicjatywą wdrażaną w ramach projektu.

16 % respondentów słyszało o spółdzielni socjalnej przed udziałem w sondażu. Spośród tych, którzy mieli podstawową wiedzę o tej formie wyjścia z bezrobocia 37 % było zdania, że ta inicjatywa ma szansę powodzenia w ich miejscu zamieszkania. Ponad połowa nie miała zdania na ten temat, co dziesiąty pytany był sceptyczny. Bardziej optymistyczne opinie wyrażali mężczyźni, osoby młode, mieszkańcy wsi, z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub średnim, nie pracujące zawodowo. Wśród zalet spółdzielni socjalnej respondenci wymieniali stworzenie nowych miejsc pracy (45 % wskazań), to, że jest nową i nieliczną taką inicjatywą (26 %) oraz, że ma poparcie ze strony władz miasta i innych instytucji (15 %).

Na pytania dotyczące działań, dzięki którym spółdzielnia może utrzymać się na lokalnym rynku usług pytani wskazywali na następujące formy wsparcia:

- pomoc finansowa ze strony władz miasta – 53,4 %
- zlecenie zadań publicznych przez samorząd terytorialny – 47 %
- pomoc szkoleniowa i doradcza dla bezrobotnych, członków spółdzielni – 44 %
- pomoc prawna i doradztwo księgowo, podatkowe, finansowe – 41,5 %
- pomoc lokalnego biznesu (zlecenie usług) – 40, 3%
- wsparcie rzeczowe ze strony samorządu lokalnego – 40 %
- możliwość otrzymania dotacji od samorządu – 37 %
- wsparcie od organizacji pozarządowych – 26 %
- możliwość przekazywania darowizn – 26 %
- wsparcie psychologiczne osób bezrobotnych – 25, 6 %.

Aż cztery formy wsparcia z grupy powyższych najczęściej wymienianych może zapewnić samorząd lokalny. Najważniejsza w opinii ponad połowy respondentów jest pomoc finansowa. Jak każde nowe przedsięwzięcie także przedsiębiorstwo społeczne wymaga na etapie powstania nakładów finansowych. Wsparcie finansowe

może zdaniem ankietowanych przyjąć formę przekazywania spółdzielni do realizacji zadań publicznych lub prac zleczanych przez samorządy terytorialne. Wielu pytanych zwraca też uwagę na konieczność wsparcia powstającego podmiotu dotacjami z budżetów samorządowych. Oprócz pomocy finansowej respondenci podkreśli znaczenie wsparcia rzeczowego np. wyposażenie w maszyny, zakup lub nieodpłatne udostępnienie niezbędnego sprzętu oraz środków transportu. Możliwość wykorzystania sprzętu, nawet używanego, znacznie obniży koszty związane z uruchomieniem działalności gospodarczej.

Jako bardzo istotne wsparcie rzeczowe ankietowani wymienili przekazanie lokalu, który byłby siedzibą przedsiębiorstwa i umożliwiłby prowadzenie działalności gospodarczej.

Ponieważ w badaniu uczestniczyli także mieszkańcy okolicznych miejscowości można stwierdzić, że obciążenia finansowe i rzeczowe związane z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa społecznego powinny ponosić także okoliczne samorządy, nie tylko miasto Biłgoraj. W ich opinii taki podział nakładów finansowych jest uzasadniony tym, że na działalności tego podmiotu skorzystają osoby bezrobotne z całego regionu.

Kolejna grupa pytań dotyczyła konkretnych pomysłów na działania spółdzielni socjalnej. Co trzeci pytany uważa, że zatrudnieni w spółdzielni powinni zająć się usługami związanymi z gospodarką komunalną - porządkowaniem miasta, wywozem śmieci i nieczystości, segregowaniem odpadów oraz utrzymaniem zieleni miejskiej. Podobna grupa uczestników sondażu jest zdania, że spółdzielnia powinna prowadzić usługi krawieckie lub szewskie. W opinii 12 % pytanych członkowie spółdzielni (głównie kobiety) mogły by skutecznie zajmować się opieką nad dziećmi, osobami starszymi, chorymi. Nieco mniej osób wskazało na organizowanie form spędzania czasu wolnego przez młodzież i dzieci (11,4 %). Konkretnie pomysły w tym zakresie to: prowadzenie świetlic i klubów, organizowanie imprez artystycznych, kulturalnych, sportowo-rekreacyjnych, kółek i grup zainteresowań, organizowanie wolnego czasu dzieciom na osiedlach („uliczni opiekunowie”), , przygotowanie oferty dla dzieci w okresie wakacji i ferii zimowych. Co dziesiąty pytany uważa, że spółdzielnia mogłaby prowadzić działalność budowlaną, usługi remontowe, hydrauliczne itp. Co dwudziesty pytany uważa, że spółdzielnia powinna utworzyć zakład produkcyjny

np. wyrobów rękodzielniczych. Niewielka grupa respondentów (2 %) uważa, że dobrym pomysłem jest wykonywanie usług cateringowych, obsługa gastronomiczna imprez lub prowadzenie jadłodalni dla osób bezdomnych. Inne pomysły rzadziej wymieniane to: naprawa sprzętu AGD, serwis rowerów, odśnieżanie, prowadzenie „szmateksu”, pozyskiwanie i segregowanie odpadów, prowadzenie skupu złomu, usługi introligatorskie, poligraficzne, komputerowe, księgowe.

Tabela 6.
Propozycje mieszkańców na działalność spółdzielni

Lp.	Grypy mieszkańców	Częstość wyboru	Liczba wskazań
1	Oczyszczanie miasta, recycling, dbanie o zieleń miasta	27,9 %	83
2	Usługi krawieckie, szewskie	27,3 %	81
3	Opieka nad dziećmi, starszymi, chorymi	12,1 %	36
4	Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży	11,4 %	34
5	Usługi budowlano-remontowe	10,1 %	30
6	Produkcja wyrobów rękodzielniczych	4 %	12
7	Usługi gastronomiczne	2 %	6
8	Inne (serwis sprzętu AGD, rowerów, skup złomu, poligrafia)	1,7 %	5

Jeżeli chodzi o działalność, którą spółdzielnia mogłaby prowadzić w najbliższym otoczeniu uczestników sondażu to najczęściej wymieniane jest prowadzenie wspomnianych wyżej usług dla mieszkańców. W dalszej kolejności wskazywano na prace przy oczyszczaniu oraz odśnieżaniu ulic i dróg. 15 % pytanych wymieniło prace przy porządkowaniu miejsca zamieszkania (dbanie o zieleń, naprawa ławek, placów zabaw). Dla 13 % uczestników badania spółdzielnia powinna prowadzić w okolicy opiekę nad dziećmi i młodzieżą. Nowym pomysłem, który nie pojawił się w poprzednich odpowiedziach jest prowadzenie działalności szkoleniowej i doradczej np. z zakresu aktywizacji bezrobotnych (10 %). W kategorii inne ankietowani wymieniali działalność produkcyjną, usługi serwisowe, punkt ksero, usługi ślusarskie - dorabianie kluczy.

Tabela 7.
Działalność spółdzielni w najbliższym otoczeniu pytaných

Lp.	Grypy mieszkańców	Częstość wyboru	Liczba wskazań
1	Usługi krawieckie, szewskie	22,3 %	76
2	Oczyszczanie i odśnieżanie ulic i dróg	18,2 %	62
3	Prace przy porządkowaniu miejsc zamieszkania, osiedli	15 %	51
4	Opieka nad dziećmi i młodzieżą	13,2 %	45
5	Działalność szkoleniowa i doradcza	10,3 %	35
6	Jadłodalia dla biednych	3,2 %	11
7	Zadbanie o środowisko naturalne	2,3 %	8
8	Inne	9,4 %	32

Jedno z pytań dotyczyło regionalnych tradycji, zwyczajów historycznych, kulturowych, które spółdzielnia socjalna mogłaby wykorzystać jako atut w swojej działalności. Ponad 25,6 % pytaných wymieniło jako atut biłgorajskie tradycje sitalskie. Podobna ilość ankietowanych wskazywała na tradycje kulinarne jak krupnioki, pieróg biłgorajski, zielone piwo biłgorajskich Franciszkanów. Te atuty można wykorzystać przy prowadzeniu usług gastronomicznych, wyrobie rękodzieła i pamiątek oraz materiałów promujących miasto i region, organizacji imprez kulturalnych, dożynek, w działalności agroturystycznej.

Respondenci mieli także okazję wypowiedzenia się na temat, jakie usługi mogłaby prowadzić spółdzielnia socjalana na rzecz samorządu lokalnego i biznesu. Blisko połowa pytaných uważa, że spółdzielnia może pomoc w dbaniu o czystość i estetykę miasta. 15 % ankietowanych jest zdania, że spółdzielnia może służyć aktywizacji osób bezrobotnych. Bardzo ciekawe jest wskazanie przez 7,5 % pytaných kwestii monitorowania przez spółdzielnię bieżących potrzeb mieszkańców. Wiąże się z tym odpowiedź prawie co dziesiątego pytanego, że może ona wskazywać i konsultować rozwiązania istotnych problemów miasta. Pozostałe propozycje to: organizowanie imprez kulturalnych, pozyskiwanie funduszy unijnych.

Tabela 8.
Działalność spółdzielni na rzecz samorządu lokalnego

Lp.	Grypy mieszkańców	Częstość wyboru	Liczba wskazań
1	Pomoc w utrzymaniu czystości i estetyki miasta	42,8 %	80
2	Aktywizacja bezrobotnych	15 %	28
3	Organizowanie imprez kulturalnych	12,8 %	24
4	Wskazywanie i konsultowanie rozwiązań problemów	8,6 %	14
5	Monitorowanie bieżących potrzeb mieszkańców	7,5 %	35
6	Pozyskiwanie funduszy unijnych	3,2 %	6
7	Inne	10,2 %	19

Najczęściej wymienianymi działaniami na rzecz biznesu, które mogą świadczyć członkowie spółdzielni są: usługi remontowo-budowlane (68 %), dowóz materiałów i towarów (8,3 %), prowadzenie baru szybkiej obsługi (8,3), organizowanie imprez promocyjnych (5,7 %), pozyskiwanie funduszy unijnych (3,8 %). Potwierdzeniu odpowiedzi uzyskanych w poprzednich pytaniach służyło pytanie dotyczące kwestii, z jakich usług spółdzielni uczestnicy sondażu skorzystaliby osobiście. Respondenci konsekwentnie wskazywali te same dziedziny działalności - co czwarty respondent najchętniej skorzystałby z usług krawieckich i szewskich, co piąty z prac remontowo-budowlanych i wykończeniowych, 14 % z oferty kulturalnej i rozrywkowej. Nową kategorią wymienianą przez 17,8 % badanych osób jest szeroko pojęta pomoc dla innych (pytani nie precyzowali jakie formy pomocy). Co dziesiąty pytany skorzystałby z serwisu sprzętu AGD i RTV prowadzonego przez spółdzielnię. W dalszej kolejności wymieniano: skorzystanie z baru, pizzerii, pralni, myjni samochodowej, sklepu z używaną odzieżą.

Tabela 9.
Usługi spółdzielni, z których pytani chętnie skorzystaliby osobiście

Lp.	Grypy mieszkańców	Częstość wyboru	Liczba wskazań
1	Usługi krawieckie, szewskie	25,3 %	75
2	Usługi budowlano-remontowe	19,9 %	59
3	Pomoc dla innych	17,8 %	53
4	Oferta kulturalna i rekreacyjna	14 %	42
5	Naprawa sprzętu	9 %	27
6	Bar, pizzeria	3 %	9
7	Inne	10,4 %	31

VIII. Przedsiębiorstwo społeczne w opinii przedstawicieli sektora MŚP.

Badacze opracowali odrębny kwestionariusz ankiety, przeznaczony wyłącznie dla przedstawicieli biznesu. Ponieważ wypełniło go tylko 19 respondentów z sektora MŚP, trudno uznać otrzymane dane za reprezentatywne dla całego środowiska właścicieli prywatnych firm. Mimo to uznaliśmy, że skoro ankierzy dotarli do tych osób warto przedstawić wyniki analizy ich opinii. Na pytanie o szanse przedsiębiorstwa społecznego na długotrwałe utrzymanie się na lokalnym rynku pracy 54 % uczestników sondażu odpowiedziało „tak”, 46 % - „nie”.

Podstawowym zagrożeniem dla stabilizacji spółdzielni, zdaniem pytanym, będą konkurencja (28 % wskazań), brak zleceń (14 %), małe zasoby finansowe (10 %). W dalszej kolejności wymieniono brak doświadczenia, zniechęcenie członków spółdzielni oraz złe zarządzanie.

Wśród zalet, dzięki którym zwiększa swoje szanse na powodzenie w biznesie ankietowani wymieniali: solidną pracę, która wynika z silnej motywacji członków spółdzielni (25 %), niskie koszty prowadzenia działalności (21 %), pomoc zewnętrzną ze strony władz miasta i organizacji społecznych (ponad 15 %), wykorzystanie w reklamie „społecznego” charakteru przedsięwzięcia (idea pomocy bezrobotnym) – ponad 10 %.

Zdaniem przedsiębiorców o sukcesie spółdzielni decydować będą w szczególności:

- niska (konkurencyjna) cena proponowanych usług lub towarów – 80 % wskazań „zdecydowanie tak”;
- niskie koszty – 73,3 %;
- wysoka jakość usług i profesjonalizm pracowników – 60 %;
- dobra lokalizacja prowadzonej działalności – 46,7 %;
- znalezienie niszy w rynku – 40 % wskazań „zdecydowanie tak”;
- reklama oparta na wizerunku firmy, działającej dla „dobrych wyzyszczeń”.

Większego znaczenia dla powodzenia spółdzielni w opinii pytanym nie będą miały wykorzystanie lokalnych tradycji, dorobku kulturalnego itp. oraz fakt przeznaczania zysków spółdzielni na reintegrację zawodową i społeczną bezrobotnych.

Zestawienie działań, które spółdzielnia powinna prowadzić przedstawia tabela 10.

Tabela 10.
Dziedziny działalności spółdzielni według przedsiębiorców

Lp.	Grypy mieszkańców	Częstość wyboru
1	Zagospodarowania terenów zielonych, dbanie o zieleń	60 %
2	Pomoc w utrzymaniu dróg – prowadzenie prac remontowych na ulicach i drogach	49 %
3	Prace remontowe na torach	40 %
4.	Prowadzenie myjni samochodowej	40 %
5.	Wyrób rękodzieła ludowego, pamiątek	33,3 %
6	Usługi remontowo-budowlane	26,7 %
7	Recycling surowców wtórnych	20 %

Dziedzinami, w których spółdzielnia raczej nie ma szans powodzenia są: wykonywanie usług informatycznych, prowadzenie warsztatu samochodowego, akwizycja, działalność handlowa, przetwórstwo rolno-spożywcze.

Ponad 70 % ankietowanych przedsiębiorców jest zdania, że powstała spółdzielnia socjalna nie stanowi dla nich konkurencji, 20 % uważa, że może być konkurencją dla ich działalności. 40 %, z uczestników sondażu, deklaruje że podjęliby współpracę „biznesową” z lokalną spółdzielnią socjalną. 46,7 % odpowiedziało, że na tym etapie wiedzy trudno im się zdeklarować, 13,3 % wyklucza możliwość takiej współpracy.

IX. Wnioski końcowe.

Biorąc pod uwagę wiele informacji, wynikających z analizy kwestionariuszy można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że powstające przedsiębiorstwo społeczne jest inicjatywą potrzebną społeczności lokalnej z dwóch ważnych względów. Pierwszy dotyczy aspektów ekonomicznych tego przedsięwzięcia.

Przedsiębiorstwo społeczne o firma, która stworzy nowe miejsca pracy dla grupy długotrwale bezrobotnych. Dla jego członków i ich rodzin będzie stanowiło źródło dochodu, umożliwiając bezrobotnym wyjście z trudnej sytuacji finansowej. Nie należy przeceniać jego znaczenia jako podmiotu gospodarczego, przynajmniej na etapie startu. Ale w przypadku znalezienia niszy w runku lub zaoferowania dobrej jakości usług w możliwie niskiej cenie może się ona stać mocną konkurencją dla wielu

„komercyjnych” firm. W raporcie można znaleźć wiele wskazówek dotyczących wyboru konkretnych dziedzin aktywności przedsiębiorstwa. Zdaniem mieszkańców powinno ono znaleźć swoje miejsce w pracach z zakresu oczyszczania miasta, dostarczania usług krawieckich, remontowo-budowlanych, organizowaniu wydarzeń kulturalnych, czasu wolnego dzieci i młodzieży. Aby miało ono szanse powodzenia jako przedsięwzięcie biznesowe powinna, zdaniem respondentów, otrzymać wsparcie finansowe i organizacyjne, przede wszystkim ze strony władz lokalnych.

Władze samorządowe nie tylko miasta Biłgoraja, ale także okolicznych miejscowości – Frampola, Goraja, Hedwiżyna i innych mogą wesprzeć powstające przedsiębiorstwo dotacjami z budżetów gmin. Pośrednio pomoc materialna może być przekazana w formie zlecenia zadań na rzecz wymienionych jednostek samorządu terytorialnego. Analiza opinii mieszkańców pozwala optymistycznie oceniać możliwości powstania nowych przedsiębiorstw społecznych także poza Biłgorajem. Jak wskazuje powyższy raport reprezentowani w badaniu członkowie społeczności wiejskich także widzą potrzebę realizowania podobnych inicjatyw na rzecz osób marginalizowanych, bo problem wykluczenia społecznego i zawodowego w większym stopniu dotyka właśnie tych środowisk.

W przypadku spełnienia kilku warunków może liczyć także na wsparcie środowiska przedsiębiorców np. w formie podejmowania współpracy biznesowej.

Równie ważne jak aspekty ekonomiczne są zmiany społeczne towarzyszące przedsiębiorstwu społecznemu. Jej powstaniu towarzyszą ogromne nadzieje dużej grupy osób długotrwale bezrobotnych na zmianę sytuacji życiowej. Jest to w wielu przypadkach pierwsza propozycja, oparta na zasadzie samopomocy (pracy „na swoim”). Osoby te wykazują więc wiele entuzjazmu i chęci podejmowania wyzwania. Przykładem sytuacji „przełamywania” psychologicznych barier jest zaangażowanie bezrobotnych do roli ankieterów i wypełnienie tego zadania w sposób profesjonalny. Powodzenie spółdzielni socjalnej wymaga teraz odnalezienia się tych osób także w roli pracowników w firmie, której są współzałożycielami i współwłaścicielami. W tym kontekście najwięcej zależy od ich motywacji, umiejętności pokonywania barier, osobistego zaangażowania, pracowitości i przedsiębiorczości.

